

No hi ha millor teixidora que Aracne

Quan veig una aranya en un racó, teixint amb afany la seva eterna tela de seda, sempre la miro amb una mica de llàstima. Si per casualitat estic sol, m'hi acosto per veure-la millor i li dic amb un xiuxiueig discret:

- Tant t'hauria costat respectar els déus?

Sé molt bé de què parlo, perquè conec d'on els ve a les aranyes l'hàbit de teixir. Tot va començar fa centenars d'anys, a l'afortunat regne de Lídia. Allà, en un fresc carrer de cases emblanquinades, tenia el taller la jove Aracne, que era la millor teixidora del seu temps. Ningú fabricava tapissos tan ben acabats com els seus ni mantes tan ben tramades. Els dits d'Aracne posseïen una destresa admirable. Els seus moviments eren tan precisos com els càlculs d'un matemàtic, tan captivadors com els passos de dansa d'una deessa. Aracne sabia convertir cada fil en llavor d'una obra mestra. Veure-la treballar era un gaudi autèntic, i per això no faltaven mai curiosos al seu taller. Fins i tot les nimfes abandonaven els boscos i les vinyes per presenciar com Aracne transformava uns pobres flocs de llana en un tapís esplendorós o en una túnica digna d'un emperador. El dictamen de tots era unànime:

- No hi ha millor teixidora que Aracne – solien dir.

Un dia, una dona que estava al taller exclamà admirada:

- Quina meravel·la, Aracne! Sembla que la mateixa Atenea t'hagi ensenyat a teixir!

Quan Aracne la sentí, els seus dits s'aturaren de cop i els seus ulls resplendiren com una brasa avivada pel vent.

- Atenea no és ningú al meu costat! - proclamà-. Si s'atrevis a competir amb mi en l'art de teixir, la guanyaria clarament.

Passaren alguns dies. Un matí, poc després de l'alba, algú entrà al taller. Aracne sentí els passos a la porta, però no aportà la vista del teler.

- Vols comprar alguna cosa?- preguntà amb indiferència, sense saber amb qui parlava.

La veu que va respondre sonava fatigada i tenia el to ronc de la vellesa.

- No he vingut a comprar res – va dir-, sinó a donar-te un consell.

Aracne mirà cap a la porta, i llavors va veure una anciana de cabells blancs i espatlla encorbada. Tenia els rostres ple d'arrugues i es recolzava en un bastó per ajudar-se a caminar. Els seus dits, fins com joncs, tremolaven en l'aire, i el cercol violaci que li envoltava els ulls estava amarant per l'aigua clara d'unes llàgrimes involuntàries.

- Jo no he demanat cap consell -va dir Aracne amb un cert menyspreu.

- Als vells ens arraconen perquè no servim per treballar, però la nostra paraula és valuosa, perquè hem après moltes coses en tots aquests anys... M'han dit que et creus millor que Atenea, i el meu consell és que no desafiïs els déus. Esforça't per ser la millor entre totes les dones, però deixa en pau Atenea. Si li demanes perdó ara, segur que no et castigarà...

Aracne envermellí de ràbia. Les seves veus sonà com el rugit d'una bèstia salvatge quan va dir:

- Qui et penses que ets per dir-me el que he de fer? Vés-te'n a aconsellar els teus fills, si és que en tens, i deixa que jo faci el que em plagui amb la meua vida! I si és que t'envia Atenea, ja li pots dir que vingui a competir amb mi si gosa; així li demostraré que sóc mil

vegades millor que ella.

L'anciana no va respondre, però el seu rostre acusà la insolència. Les mans ja no li tremolaven, i els ulls cobraren de sobte un reflex d'acer. Va semblar com si les paraules d'Aracne tinguessin la virtut de transformar la matèria, ja que les arrugues de l'anciana s'esfumaren en un tancar i obrir d'ulls, l'espatlla se li redreçà i els cabells platejats, recollits fins llavors, van caure a banda i banda del cap com una radiant deu d'or. Confusa per aquell canvi inesperat, però sense renunciar a la seva arrogància natural, Aracne va dir:

- Ets Atenea, oi que sí?

La deessa va respondre amb una veu juvenil de timbre nítid:

- És clar que sóc Atenea.

Qualsevol altre hauria demanat perdó a l'instant, però Aracne era massa orgullosa per reconèixer un error. Amb posat desafiant, va dir:

- Com que ja ets aquí, el més lògic és que comprovem si tinc raó o no...

Atenea va acceptar el desafiament, i la competició començà tot seguit.

Per la ciutat va córrer la veu que Aracne anava a enfrontar-se a una deessa, i el taller es va omplir de curiosos. Situades cada una davant d'un teler,

les dues rivals començaren a teixir. Movien les mans amb una lleugeresa sorprenent, entrelaçant sense descans la trama amb l'ordit i l'ordit amb la trama. Ni tan sols se les sentia respirar, perquè tenien els cinc sentits projectats en l'absorbent tasca de teixir. Amb tons daurats i púrpures, entrelaçats amb fils blancs com la flor del taronger i blaus celestes, van anar creant un món de fil que semblava tan real com la mateixa vida. Atenea representà al centre del seu tapís un epitan real com la mateixa vida. Atenea representà al centre del seu tapís un episodi que ella mateixa havia protagonitzat. Molt de temps enrere, quan l'univers era encara una creació palpitant i recent, el rei se Cècrops fundà una ciutat a Grècia. Els déus van preveure que seria un lloc bell i hospitalari, on floririen les arts i el pensament, i on el homes farien servir la paraula per resoldre els seus conflictes sense vessament de sang. Llavors, se celebrà una assemblea a l'Olimp per decidir quin déu havia de protegir aquella ciutat afortunada.

- La ciutat de Cècrops- argumentà Neptú- ha de quedar sota la meva protecció perquè creixerà a les ribes del mar, que és el meu regne.

- Això no té cap importància- replicà Atenea, que era deessa de les arts-. El que importa és que la ciutat serà bressol de molts artistes de renom, de manera que sóc jo qui l'ha de protegir.

Ni Neptú ni Atenea semblaven disposats a cedir. Júpiter, temorós que la guspira de l'odi brollés entre tots dos, va fer una proposta sensata:

- Que cada un de vosaltres faci un regal a la ciutat de Cècrops- va dir-. Els altres déus decidirem quin regal és millor, i al guanyador se'l nomenarà protector de la ciutat.

Neptú no s'ho va haver de pensar gaire. Baixà de l'Olimp, s'apropà a la costa i va colpejar una roca amb el seu trident. La pedra es va partir en dues meitats, i per l'esquerda que s'acabava d'obrir va sorgir un estrany animal de potes vigoroses i pelatge brillant. Els déus quedaren impressionats quan l'animal de potes començà a córrer en cercle, amb un trot graciós i fort, mentre la seva crinera volava al vent. Júpiter estava encantat. Admirà la velocitat i la força d'aquell animal, però també la seva mirada pacífica, que delatava un caràcter sacrificat i noble. Neptú, orgullós de la seva creació, es va girar cap als altres déus i va dir:

- Aquest animal és el cavall, el millor regal que podem fer els homes. Durant la guerra, els servirà en la batalla, i durant els dies de pau podran utilitzar-lo per traslladar càrregues i fer llargs viatges.

Els déus quedaren tan impressionats que pensaren que la disputa ja tenia un guanyador. Però Atenea no havia renunciat a la victòria. Amb el casc posat i la llança a la mà, somreia com el guerrer que anhela entrar en combat. Serena i decidida, callada i ferma, es a dirigi a un extens pedregar abrusat pel sol i ardent del migdia. Era un d'aquells erms coberts de pedres en què no cau mai una gota de puja. Atenea se situà al centre del pedregar, amb mirada desafidora, i copejà el terra amb l'asta de la seva llança. A l'instant, d'entre les pedres brollà un arbre gruixut de capçada ampla. Tenia les branques carregades de petits fruits ovalats, i les seves fulles blanquinoses desprenien la resplendor tènue de la plata gastada.

- Aquest arbre és l'olivera. -Explicà Atenea-. Alimentarà els homes i els proporcionarà oli amb el qual ens faran ofrenes. És un arbre resistent, de vida llarga, capaç de donar fruits fins hi tot en els sòls més àrids. Els homes, conscients del seu valor, l'apreciaran molt i convertiran les branques de l'olivera en símbol de la pau, que és el bé més preuat de tots.

Els déus quedaren admirats. Tot i que el cavall era una bona creació, l'olivera el superava en profit. El mateix Neptú va reconèixer la derrota, i Atenea es convertí així en protectora de la nova ciutat a la qual decidí donar-li el seu nom. En efecte, aquell lloc florent on els homes usarien el llenguatge per entendre els altres i conèixer-se a ells mateixos s'anomenà Atenes.

Al costat de l'episodi de l'olivera, de tan grata memòria, Atenea representà al seu tapís tots els déus, amb un aspecte solemne de reis omnipotents, ja que volia fer entendre que els déus són els amos de l'univers. Amb la mateixa finalitat, retratà alguns homes que havien rebut un càstig

exemplar per desafiar els déus. A la cantonada esquerra del tapís apareixien Ròdope i Hel·len, que s'atreviren a fer-se passar per Júpiter i Juno davant dels seus compatriotes i

van ser convertits en muntanyes perquè no tornessin a mentir. A sota, es veia la vanitosa reina dels pigmeus, que va ser transformada en grua per creure's més bella que les deesses. A l'altra banda apareixien Antígona, que pagà la seva impietat convertint-se en serp i més tard en cigonya, i el rei

Cíniras, representat com un ancià ullerós i malalt, sobre els blancs esglaons de marbre en què s'havien metamorfsat les seves filles per insultar la deessa Juno.

Aracne no veia el tapís de la seva rival, però no li importava. Davant el seu teler, se sentia més poderosa i hàbil que Atenea, i confiava a cegues en la victòria. Tenia els ulls tan concentrats en el creuament continuat dels fils, que les seves pupil·les espurnejaven com diamants abandonats al sol. Al centre del tapís, Aracne havia retratat una jove de cabells llargs que creuava el mar a cavall d'un toro. Era Europa, la princesa de les blanques mans. Havia nascut a Tír, una càlida ciutat de cel radiant sobre un mar de verd intens. Europa va ser una jove plena d'encants. Quan passava pels carrers de Tír, els homes la seguien amb ulls fascinats, ja que Europa irradiava encant de la mateixa manera que els estels desprenen llum. Júpiter, sempre sensible al do de la bellesa, es va fixar en aquella noia i la va situar al centre dels seus desitjos. Un matí, en mirar cap a Tír, va veure passar Europa camí del mar en companyia d'unes quantes criades i es deixà embriagar per la seva bellesa. Li encantaren els seus passos harmònics, el seu riure sonor i la seva mirada profunda, que es clavava en les persones com si les volgués veure per dins. El desig va guiar el pensament, i Júpiter decidí fer l'impossible per tenir Europa entre els seus braços. Però de seguida va comprendre que només ho podia aconseguir a través de l'engany, perquè la noia estava molt ben vigilada per les seves donzelles. La ment de Júpiter, entrenada a consciència en les arts de l'astúcia, va trigar molt poc a ordir un pla...

Quan Europa arribà a la platja, es dedicà a buscar flors entre les mates i a embastar-les en una llarga garlanda. A un costat, es veien els vaixells del mar, aturats sobre la línia remota de l'horitzó; a l'altre, a terra ferma, un ramat de bous pasturava amb calma, passejant per terra els seus morros humits. Europa es fixà en aquells animals d'aire desganat i mirada perduda. "De qui deuen ser?", es preguntà. En passar la mirada de gropa en gropa, de seguida es va fixar en un toro que formava part del ramat, i que era l'animal més bell de tots. Tenia el pèl castany i les banyes d'ivori puríssim, i un graciós estel al mig del front que semblava una estrella de plata. Era un animal tan gallard i robust que n'hi havia prou amb la seva presència per embellir el paisatge. Europa,

impressionada, s'hi va acostar gairebé sense adonar-se'n, com un cadell magnetitzat per la mirada de l'amo a qui adora. S'hi va aproximar molt a poc a poc, guiada per un impuls cec i incontrolable. A l'últim, quan va tenir el toro a l'abast, va allargar una mà i acarona amb calma tendra el seu vistós estel. L'animal s'estava quiet, serè i dòcil com un gos d'aigua, mentre Europa notava l'aroma de safrà del seu alè i mirava les espurnes blavoses dels seus nobles ulls. De sobte, un crit d'alarma desbaratà la calma de la platja.

- Aparta't d'aquest toro! -se sentí-. Que no veus que et pot fer mal?

Les que cridaven eren les criades d'Europa. No podien entendre que ella s'hagués acostat tant a un toro de qui no sabien res.

- Vine aquí, Europa! -insistiren, movent les mans perquè les veiés-. Aparta't d'aquest abans que s'enfadi!

Europa no els va fer cas. Estava encantada amb el toro i li continuà acaronent la cara amb els dits. L'animal gairebé no es movia, però les ninetes dels ulls se li engrandien de plaer amb cada carícia, i el pèl se li eriçava com el borriçol d'un noi en contacte amb el fred. Europa, cada vegada més confiada, alçà la garlanda que duia a les mans i la col·locà al voltant de les banyes del toro. Després, igual que una amant ambiciosa que no renuncia mai a una nova carícia, va passar la mà a contrapèl pel coll de l'animal, pel seu llom ferm i la seva esquena dòcil. Ni la seda ni la ploma tenien un tacte tan suau, ni la molsa ni el núvol podien ser més tous. Les criades, mentrestant, seguien cridant, però Europa, cansada de sentir-les, es girà i els digué:

- Es pot saber què us espanta tant? No us adoneu que és un toro manyac i li encanta que l'acariciïn? Veniu i comprovareu que tinc raó!

Les criades no es van atrevir a acostar-s'hi. Temien que el toro s'espantés i que passés de sobte de la serenitat a l'agressió. Europa, divertida amb la por aliena, desafiava intencionadament les seves criades: com més inquietes les veia, més atrevida es mostrava amb el toro. Li semblava tan dòcil que, en un cert moment el va agafar pels pèls del coll i s'enfilà d'un salt al llom de l'animal. Un cop asseguda a sobre la bèstia, mirà de nou les seves donzelles i les saludà amb la mà.

- Veieu com no fa res? -els va dir.

El toro, que fins aleshores havia estat quiet, va començar a caminar. Ho va fer, al principi, amb pas lent, gairebé feixuc. Europa reia, amb l'alegria triomfal del genet que acaba de domar un poltre salvatge. Premia les cames contra les costelles, del toro i li agafava la gropa amb la mà. Estava convençuda que aquell animal l'entenia molt millor que la gent. Tot i amb això, n'hi va haver prou amb un canvi de ritme en el pas del toro perquè el plaer i la confiança es convertissin en por. Com si hagués rebut una llança,

l'animal comença a córrer al galop en direcció a l'aigua, tan de pressa com un cavall en estampida. Europa, aterrida, s'aferrà a les banyes per no caure, i les seves donzelles redoblaren els

crits tement el pitjor. El toro no s'aturà ni tan sols en arribar al mar, sinó que saltà a l'aigua amb un ímpetu cec i continuà cavalcant per damunt de les ones, com una bèstia sobrenatural capaç de dominar els quatre elements. Va ser llavors quan Europa va comprendre que havia caigut en un parany, i no va trigar a esbrinar que aquell animal era en realitat el déu Júpiter, que se l'enduia a Creta per ensenyar-li les lleis de l'amor en la soledat impune d'una platja deserta.

Aracne havia retratat Europa justament quan el toro travessava el mar. Els ulls fixos de la noia expressaven el terror paralitzant de qui se sap a mercè del seu enemic i la tristesa sense fi de la dona burlada, obligada a allunyar-se de la seva pàtria, condemnada a perdre la innocència davant el més poderós dels déus. Tant Europa com el toro havien estat teixits amb tanta

habilitat que semblaven figures reals i no simples motius de fil, i el moviment de les ones estava tan ben representat que semblava que l'aigua del mar estava a punt d'inundar el taller d'un moment a l'altre.

Al costat de la desgràcia d'Europa, el tapís d'Aracne retratava altres casos de déus que havien abusat dels ésser humans mitjançant la simulació i l'engany. S'hi recordava el dia en què Júpiter s'havia convertit en cigne per seduir la jove Leda i l'havia perseguit sobre la sorra fins a deixar-la correlada dins l'abraçada de neu de les seves ales. En altres punts del tapís es veia Apol·lo transformat en esparver i en pastor, i disfressat amb una pell de lleó per acostar-se sense risc a diverses dones que desitjava. Aracne va reproduir el penjoll de raïm en què es transformà Bacus per seduir a la bella Erígone, i la imatge juvenil del centaure Quiró, que tenia tors d'home però potes de poltre perquè va ser engendrat en un dia que Neptú es presentà davant de la bella Fílira, amb l'aparença d'un cavall blanc magnífic. Aracne, doncs, volia fer veure que els déus son esclaus de la passió i que no dubten a enganyar els mortals que volen fer realitat els seus desitjos més íntims. El seu tapís, en qualsevol cas, era una peça superba, d'una bellesa minuciosa i irresistible. Quan Atenea el va veure, en va reconèixer la perfecció a l'instant. Aquell tapís era sens dubte, millor que el seu, i aquesta evidència la va turmentar. Però allò que més li va molestar va ser la mala fe en què Aracne havia retratat els déus. Trastornada per la ràbia, Atenea començà a cridar:

-De manera que els déus et semblen capriciosos i despietats, oi? Qui ets tu per acusar-nos de res? O és que potser et creus millor que nosaltres? Digue'm, maleïda Aracne, d'on has tret aquesta insolència sense límits?

Atenea no es va conformar amb retrets. Amb els ulls desorbitats, es llençà sobre el tapís d'Aracne i el va esmicolar amb les mans, enmig del silenci tens dels curiosos que omplien

el taller. Després, cada vegada més alterada, la deessa se li va abraonar al damunt i li colpejà el front amb la llançadora que duia a la mà, feta de dura fusta de boix. Tots els presents van contenir la respiració. Creien que Atenea estava determinada a matar a Aracne i que no deixaria de colpejar-la fins que exhalés l'últim sospir. La mateixa Aracne va comprendre que estava en un carreró sense sortida, i decidí agafar les regnes de la seva perdició. Amb mà decidida, aferrà un llaç que penjava d'un dels murs del taller i se'l va passar pel voltant del coll fins a quedar suspesa en l'aire. Ningú es va atrevir a impedir la tragèdia. Aracne, que es balancejava sobre el terra, començà a enrojolar-se. Tenia els ulls desmesuradament oberts, la seva boca s'obria a un ritme grotesc buscant en va una mica d'aire. Tota ella s'estremia, amb les violentes convulsions d'una bèstia enverinada. El cos d'Aracne estava a punt d'exhalar l'últim sospir quan Atenea decidí arrabassar-lo a la mort. Va comprendre que, si permetia que Aracne es tragués la vida, donaria ales a la idea que els déus són despietats, de manera que agafà la noia per la cintura i va impedir així que s'ofegués.

-No permetré que moris - va dir-. Seguiràs viva, però pagaràs com és degut el sacrilegi que acabes de cometre. Metre visquis, romandràs penjada, i el mateix destí sofriran tots els teus descendents. Teixeix, malaurada Aracne, ja que ho saps fer tan bé, i quan no tinguis en què pensar, dedica't a penedir-te de l'arrogància amb què m'has tractat.

Atenea va treure llavors un flascó que duia amagat sota la túnica i que contenia l'essència d'una herba màgica. Quan el va tirar sobre Aracne, els cabells de la jove van caure a l'instant a terra i tota ella es va encongir fins a convertir-se en una estranya criatura que cabia al palmell de la mà. El ventre era tan gran que ocupava gairebé tot el seu cos, i, en lloc de cames, tenia uns dits molt llargs i arquejats. De seguida va descobrir que, del seu interior, en sortia un fil finíssim amb al qual podria teixir una tela gairebé invisible. Sí, Aracne va ser la primera aranya del món. Els seus descendents ja no ho recorden, però cada vegada que estenen les seves teles entre les tiges del roser o en algun racó polsós del celler, estan pagant pel crim antic d'una noia que no hauria hagut de desafiar els déus.

Activitats

1. “No hi ha millor teixidora que Aracne” explica la història d’una jova plena de talent que enlluerna tothom gràcies a la seva mestria en l’art de teixir. Aracne confia tant en la seva pròpia habilitat que arriba a declarar-se superior a la deessa Atenea.

a) Quin artifici màgic emprà Atenea per aconsellar a Aracne que sigui més modesta? Com reacciona la jove en adonar-se que està davant d’una deessa?

Aracne i Atenea s’enfronten en una competició en què cada una confecciona un tapis impressionant.

b) Quina és la idea central que expressa el tapis d’Atenea? En canvi, què vol fer veure Aracne amb la seva obra? Quines dues raons motiven la ira final d’Atenea?

c) Veient-se amenaçada, quina decisió desesperada pren Aracne? Per què Atenea salva a la seva enemiga en el darrer moment? Quin càstig li imposa llavors? En definitiva, quina lliçó es desprèn de la llegenda d’Aracne?

2. Els mites grecs i romans, a més d’una intenció literària, tenen un origen religiós, a través del qual s’explica la realitat.

a) En aquesta lectura s’explica l’origen mític d’alguns elements reals. Podries esmentar-ne tres, resumint la seva aparició? Coneixes alguna altra religió que faci servir aquesta tècnica narrativa?

b) Tot i que els mites grecs i romans van ser en essència una tradició oral, han arribat als nostres dies gràcies que alguns autors els van escriure. Per sobre de tots, destaca per la seva bellesa i sensibilitat un autor romà, el qual va escriure l'obra "Metamorfosis", en la qual està basada l'adaptació que has llegit. De qui es tracta? creus que aquest autor volia fer religió o literatura, o ambdues coses alhora?

c) Per als grecs, el pitjor pecat de tots era la *hybris*, l'excés. Aquest excés (d'orgull, d'arrogància, d'amor, de confiança, d'ira...) sempre és castigat severament pels déus, com és el cas d'Aracne. Coneixes alguna situació o persona reals que hagin patit un "càstig" per culpa de la seva *hybris*? Creus que és una manera de pensar vàlida per als nostres dies?

d) L'autor espanyol Velàzquez va pintar el quadre "Las hilanderas". Busca'n informació i explica a la classe quina relació té amb el mite que has llegit.